

มาตรการป้องกันเพื่อลดความเสี่ยงของโรคไข้หวัดใหญ่-ระบาดใหญ่- จากการเดินทางโดยเครื่องบิน

Protective Measures to Reduce the Risk of Pandemic Influenza from Air Travel

อภิชาติ เมฆมาสิน พบ.

สำนักโรคติดต่อทั่วไป

กรมควบคุมโรค

Apichart Mekmasin M.D.

Bureau of General Communicable Diseases

Department of Disease Control

บทคัดย่อ

มาตรการป้องกันเพื่อลดความเสี่ยงของโรคไข้หวัดใหญ่ระบาดใหญ่ จากการเดินทางโดยเครื่องบิน จะช่วยลดผลกระทบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายของโรคจากการเดินทาง มาตรการป้องกันนี้ ประกอบด้วย การตรวจคัดกรองผู้เดินทางขาเข้า รวมทั้งผู้ป่วยหรือสงสัยป่วยบนเครื่องบินที่มาจากเขตติดโรค การตรวจคัดกรองผู้เดินทางขาออกในกรณีที่มีการเกิดโรคในประเทศไทย ตลอดจนการจัดระบบรองรับอื่นๆ เช่น ด้านการแพทย์ ด้านการเฝ้าระวังและติดตามผู้สัมผัสโรค เป็นต้น ซึ่งต้องบูรณาการเข้ากับแผนเตรียมความพร้อม ป้องกันและแก้ไขปัญหาการระบาดใหญ่ของโรคไข้หวัดใหญ่ของประเทศไทย นอกจากนี้การเตรียมความพร้อมในหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องพร้อมรายชื่อบุคคลและฝ่ายที่รับผิดชอบก็มีความสำคัญ โดยการทำงานในรูปของเครือข่าย เชื่อมโยงกันและมีระบบสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ผู้เดินทางและ ประชาชนทั่วไปให้ทราบถึงความเสี่ยงจากโรคและแนวทางปฏิบัติเพื่อลดความเสี่ยงเหล่านี้

Abstract

Protective measures to reduce the risk of pandemic influenza from air travel could minimize the effect that might arise from this travel. The measures should consist of entry screening of those coming from affected areas or the arrival of an aircraft with a possible case on board and exit screening if there was an outbreak in Thailand including medical activity and surveillance of contact cases which had to be integrated into the national preparedness plan. Preparedness in other key stakeholders with a clear contact point should be required and relevant network established and effective communication among them were essential. Communication with relevant workers, passengers and general public was also important so that they were made aware of the risks and risk-reduction measures.

ประเด็นสำคัญ-

มาตรการป้องกัน โรคไข้หวัดใหญ่-ระบาด
การเดินทางทางเครื่องบิน การคัดกรอง

Keywords

Protective measure, Pandemic influenza
Air travel, Screening

บทนำ

ไข้หวัดใหญ่เป็นโรคติดต่อระบบหายใจ ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำทั่วโลก ในระยะศตวรรษที่ผ่านมา มีการระบาดใหญ่ของไข้หวัดใหญ่ทั่วโลกหลายครั้ง ครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2461 - 2462 ซึ่งทำให้มีผู้เสียชีวิตประมาณ 20 - 40 ล้านคน ครั้งที่สอง ในปี พ.ศ. 2500 - 2501 ซึ่งทำให้มีผู้เสียชีวิตประมาณ 1 - 2 ล้านคน และครั้งที่สามในปี พ.ศ. 2511 ซึ่งมีผู้เสียชีวิตประมาณ 1 ล้านคน⁽¹⁾ หากเกิดการระบาดใหญ่ในลักษณะเดียวกับการระบาดในปี พ.ศ. 2461 แล้ว อัตราการเจ็บป่วยและการเสียชีวิตของประชาชนก็อาจสูงกว่าในอดีต อย่างเทียบกันไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะการเดินทางโดยเครื่องบิน ทำให้อัตราการกระจายของโรคเร็วขึ้น ทำให้เวลาในการเตรียมการเพื่อใช้มาตรการต่างๆ สั้นลง ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถที่จะหยุดยั้งการแพร่กระจายโรคได้ การเตรียมความพร้อมและวางมาตรการป้องกัน ไว้วางหน้าจะช่วยลดผลกระทบต่างๆ ที่จะตามมา

การเตรียมความพร้อมจะต้องมีในทุกๆ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนชุมชน รวมทั้งในอุตสาหกรรมการบิน เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพ และสุขภาพของผู้เดินทาง, พนักงานและประชาชน ตลอดจนลดโอกาสการกระจายของโรคติดต่อจากการเดินทางโดยเครื่องบิน

แม้องค์การอนามัยโลกจะมีแผนเตรียมความพร้อมรองรับการระบาดใหญ่ของไข้หวัดใหญ่ของโลกก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีรายละเอียดว่า หน่วยงานด้านการขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศจะเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง⁽²⁾ เช่นเดียวกับประเทศไทยซึ่งมีแผนยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหไข้หวัดนกและแผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมในการป้องกันและแก้ปัญหาการระบาดใหญ่ของไข้หวัดใหญ่ (พ.ศ.2548 - 2550) แต่ยังไม่เห็นแผนหรือมาตรฐานการรองรับการระบาดใหญ่ของไข้หวัดใหญ่ที่เกิดจากการเดินทางหรือขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ⁽³⁾

ตามมาตรา 14 ของอนุสัญญาว่าด้วยการบินพลเรือนระหว่างประเทศ หรืออนุสัญญาชิคาโก

กำหนดให้ประเทศสมาชิกจัดทำมาตรการป้องกันการกระจายของโรคติดต่อจากการเดินทางโดยเครื่องบิน⁽⁴⁾ นอกจากนั้นจะต้องเตรียมแผนฉุกเฉินป้องกันการแพร่โรคติดต่อจากการเดินทางโดยเครื่องบินด้วย⁽⁵⁾

อย่างไรก็ตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ.2548 ได้กำหนดให้ทำอากาศยานระหว่างประเทศต้องมีแผนเตรียมความพร้อมรวมทั้งสถานที่สำหรับคัดกรอง ตรวจร่างกาย การแยกกักหรือกักกันผู้เดินทาง เพื่อตอบโต้ต่อเหตุการณ์ที่อาจจะเป็นสาเหตุของภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ⁽⁶⁾

องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ ได้วางแผนทางให้ประเทศสมาชิกจัดทำแผนเตรียมความพร้อมด้านการขนส่งทางอากาศรองรับโรคติดต่อที่อาจจะเป็นปัญหาทางสาธารณสุข โดยเน้นทางด้านบริหารจัดการ การกำหนดฝ่ายและบุคคลที่รับผิดชอบแนวทางปฏิบัติต่อการระบาดของโรค การจัดตั้งเครือข่ายเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ การสื่อสารความเสี่ยงต่อลูกเรือ ผู้โดยสาร ผู้ปฏิบัติงานตลอดจนสาธารณชนทั่วไป ซึ่งแผนความพร้อมนี้จะต้องบูรณาการเข้าในแผนเตรียมความพร้อมของประเทศด้วย⁽⁷⁻⁸⁾

นอกจากนี้สภาการทำอากาศยานระหว่างประเทศ ได้วางแผนทางให้แก่ทำอากาศยานระหว่างประเทศในการเตรียมความพร้อมรองรับการระบาดของโรคติดต่อเพิ่มเติมจากแนวทางขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศในเรื่องการสื่อสาร การตรวจคัดกรองผู้เดินทาง การตรวจทางการแพทย์ การส่งต่อและวัสดุอุปกรณ์ป้องกันตนเองสำหรับบุคลากรสาธารณสุขและบุคคลอื่นๆ⁽⁹⁾

คณะอนุกรรมการอำนวยการความสะอาดในการขนส่งทางอากาศ ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งผู้แทนกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำโครงการป้องกันโรคติดต่ออันตราย ณ ทำอากาศยานระหว่างประเทศ⁽¹⁰⁾ นอกจากนี้คณะทำงานด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศและชายแดน ภายใต้คณะกรรมการอำนวยการป้องกันควบคุมโรคไข้หวัดนก ไข้หวัดใหญ่

ระบาดใหญ่และโรคติดต่ออุบัติใหม่ กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดประชุมเพื่อวางแผนทางการดำเนินงานรองรับการระบาดของไข้หวัดใหญ่ในหรือต่างประเทศด้วย⁽¹¹⁾

แนวทางปฏิบัติงานของด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ ท่าอากาศยานระหว่างประเทศ

ตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2523 กำหนดให้ช่องทางด่านตรวจคนเข้าเมืองเป็นด่านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ เมื่อมีโรคติดต่ออันตรายเกิดขึ้นในท้องถิ่นหรือเมืองท่าใดในต่างประเทศ เจ้าพนักงานสาธารณสุขประจำด่านฯ มีอำนาจสั่งการให้ผู้ควบคุมพาหนะที่เข้ามาในราชอาณาจักรจากท้องถิ่นหรือเมืองท่านั้น ดำเนินการหรือปฏิบัติการใด ๆ เพื่อกำจัดความติดโรคและเพื่อป้องกันการแพร่หลายของโรคและให้ผู้เดินทางซึ่งมากับพาหนะนั้น รับการตรวจในทางการแพทย์ และอาจให้แยกกัก กักกันคุมไว้สังเกต ณ สถานที่กำหนดให้⁽¹²⁾

หากเกิดโรคไข้หวัดใหญ่ระบาดใหญ่ตั้งแต่ระยะ 4 ขึ้นไปในท้องถิ่นหรือเมืองท่าใดในต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุขจะประกาศให้โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่นี้เป็นโรคติดต่ออันตราย และประกาศให้ท้องถิ่นหรือเมืองท่านั้นเป็นเขตติดโรค ด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศก็มีอำนาจที่จะดำเนินการตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2523 โดยมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

การตรวจคัดกรองผู้เดินทางขาเข้า

1. ขั้นตอนเตรียมการ

1.1 ศึกษาปริมาณงานและจำนวนเที่ยวบินที่มาจากเขตติดโรค และติดตามสถานการณ์โรคจากสำนักโรคระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เช่น องค์การอนามัยโลก เป็นต้น

1.2 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามรายชื่อบุคคลที่รับผิดชอบเพื่อเตรียมดำเนินการและกำหนดจุดเทียบเครื่องบิน กำหนดสถานที่คัดกรองสถานที่ตรวจทางการแพทย์ สถานที่นั่งรอเพื่อการส่งต่อจุดจตุรพยาบาลตลอดจนการอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

1.3 ประสานงานกับหน่วยการแพทย์ในพื้นที่เพื่อบูรณาการกิจกรรมการแพทย์รวมทั้ง จัดแพทย์พยาบาล และผู้ที่เกี่ยวข้องผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนมาปฏิบัติงานที่ท่าอากาศยานตลอดจนจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และรถพยาบาลเพื่อการส่งต่อผู้ป่วยไปยังโรงพยาบาลที่กำหนดไว้

1.4 ประสานงานกับหน่วยงานเฝ้าระวังและสอบสวนโรคในพื้นที่เพื่อบูรณาการกิจกรรมการติดตามผู้ป่วยและผู้สัมผัส โดยทางเครือข่ายระบาดวิทยาของประเทศจนกว่าจะพ้นระยะพักตัวของโรค

1.5 ประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อขออัตรากำลังมาผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกับเจ้าหน้าที่ด่านฯ ในการคัดกรองผู้เดินทางซึ่งประกอบด้วย การตรวจแบบสอบถาม (ต.8) และการใช้เครื่องเทอร์โมสแกน และการแปลผล

1.6 ประสานกับบริษัทสายการบินที่มีเครื่องบินมาจากเขตติดโรคเพื่อให้กักตันหรือลูกเรือที่ได้รับมอบหมาย ดำเนินการและจัดเตรียมเอกสารดังต่อไปนี้

1.6.1 ใบสำแดงสุขภาพ (Aircraft General Declaration) โดยระบุสถานที่ต้นทาง รายชื่อและเลขที่นั่งของผู้เดินทางที่ป่วยที่อาจเป็นโรคติดต่อ (ถ้ามี)

1.6.2 รายชื่อผู้โดยสารพร้อมกับแผนผังที่นั่ง เพื่อช่วยในการติดตามผู้สัมผัส หากมีรายงานผู้ป่วยในภายหลัง

1.6.3 อธิบายชี้แจงให้ผู้เดินทางทุกคน กรอกแบบสอบถาม (ต.8) ระบุชื่อ ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ ประวัติของการเดินทางที่ผ่านมา รวมทั้งอาการ เจ็บไข้ได้ป่วย (ถ้ามี)

2. ขั้นตอนดำเนินการ

2.1 การตรวจคัดกรองผู้โดยสาร และลูกเรือขาเข้า (ในกรณีทั่วไป) (แผนภูมิที่ 1) เมื่อผู้โดยสารหรือลูกเรือเดินทางมาถึงจุดตรวจคัดกรองให้ดำเนินการดังนี้

2.1.1 เจ้าพนักงานสาธารณสุข

ประจำด้านๆ รับเอกสารจากผู้โดยสารและลูกเรือ และตรวจความครบถ้วนของเอกสารได้แก่ ใบสำแดงสุขภาพ รายชื่อผู้โดยสารพร้อมกับแผนผังที่นั่ง และแบบสอบถาม (ต.8)

2.1.2 ให้ผู้โดยสารและลูกเรือเดินผ่านเครื่องเทอร์โมสแกนเพื่อวัดอุณหภูมิร่างกาย

2.1.2.1 หากอุณหภูมิร่างกายต่ำกว่า 38°C ก็เข้าสู่พิธีการตรวจคนเข้าเมืองตามปกติ

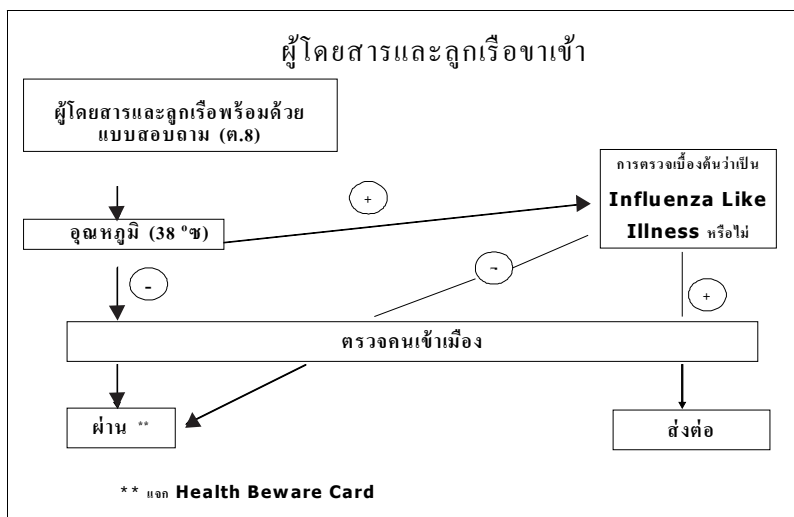
2.1.2.2 หากตรวจพบว่ามีอุณหภูมิ

เท่ากับหรือมากกว่า 38°C จะต้องแยกผู้ผู้นั้นออกมาให้หน่วยการแพทย์วัดอุณหภูมิซ้ำอีกครั้งว่ามีไข้จริง แพทย์จะซักประวัติตรวจร่างกาย หากมีอาการป่วยคล้ายไข้หวัดใหญ่ให้นำส่งโรงพยาบาลเพื่อตรวจยืนยันและให้การรักษาต่อไป ทั้งนี้ให้ผู้ป่วยสวมหน้ากากอนามัยด้วย

2.1.2.3 ให้สุศึกษาและแจกใบเตือนสุขภาพ (Health Beware Card) แก่ผู้โดยสารและลูกเรือทุกคน

แผนภูมิที่ 1

การตรวจคัดกรองผู้โดยสารและลูกเรือขาเข้า

ในกรณีผู้โดยสารผ่าน (transit) ไม่จำเป็นต้องได้รับการตรวจคัดกรองซ้ำอีก หากได้รับการตรวจคัดกรองจาก ประเทศต้นทางก่อนขึ้นเครื่องบินแล้ว

2.2 การดำเนินการในกรณีที่ มีผู้ป่วยหรือสงสัยป่วยด้วยโรคไข้หวัดใหญ่ระบาดใหญ่บนเครื่องบิน

เมื่อได้รับแจ้งจากท่าอากาศยานว่ามี ผู้เดินทางป่วยหรือสงสัยป่วยด้วยโรคไข้หวัดใหญ่ระบาดใหญ่ ให้ติดต่อประสานงานกันระหว่างด้านๆ ท่าอากาศยาน กัปตัน สายการบิน หอบังคับการบิน เพื่อขอข้อมูล ต่างๆ ดังนี้

- ชนิดของเครื่องบิน
  - ประมาณเวลาที่เครื่องบินจะเข้าเทียบท่า
  - จำนวนผู้โดยสาร และลูกเรือ ที่ป่วย
  - สอบถามประวัติและอาการป่วย
  - หากมีแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขร่วมเดินทางบนเครื่องบินลำนี้ ก็ให้ขอข้อมูลเพิ่มเติมด้วย
  - ประสานกับหน่วยการแพทย์ และหน่วยงานเฝ้าระวังและสอบสวนโรคในพื้นที่ด้วย
- หากหน่วยแพทย์ สงสัยว่าผู้ป่วยจะเป็นไข้หวัดใหญ่จริง ให้ประสานงานกับกัปตัน ดังนี้

ขณะอยู่บนเครื่องบิน

เจ้าพนักงานสาธารณสุขประจำด้านฯ แนะนำ
แก่กัปตันให้แยกผู้ป่วยออกจากผู้โดยสารอื่น ไม่น้อย
กว่า 3 ฟุต⁽¹³⁾ (ถ้าเป็นไปได้) และปฏิบัติดังนี้⁽¹⁴⁾

1. ให้ผู้ป่วยสวมหน้ากากอนามัย
2. บันทึกที่นั่งของผู้ป่วยเพื่อแจ้งฝ่าย
ปฏิบัติการภาคพื้นทำความสะอาดในภายหลัง
3. มอบหมายลูกเรือ 1 คน หรือมากกว่า
คอยดูแลผู้ป่วยคนนี้ และปฏิบัติตามมาตรการป้องกัน
โรคและรักษานามัยส่วนบุคคลตลอดเวลา
4. ใช้วัสดุอุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อที่
เหมาะสมกับลูกเรือและผู้โดยสาร เช่น หน้ากากอนามัย
ถุงมือยาง เป็นต้น
5. จัดห้องน้ำเฉพาะสำหรับผู้ป่วยคนนี้
หากเป็นไปได้จะต้องทำความสะอาดส่วนต่างๆ ของ
ห้องน้ำที่ผู้ป่วยคนนี้สัมผัส

6. ให้ลูกเรือทิ้งวัสดุที่ใช้แล้วลงในถุงเฉพาะ
(ถุงชีววัตถุอันตราย) ถ้าไม่มีถุงชนิดนี้ ก็ให้ใช้ถุงพลาสติก
ที่ปิดสนิท และล้างมือด้วยสบู่หรือทำความสะอาด
ด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ

7. อธิบายชี้แจงแก่ผู้โดยสารอื่น ๆ เพื่อลด
ความตระหนกตกใจ พร้อมกับให้สุศึกษาและแนวทาง
ปฏิบัติเพื่อลดความเสี่ยง

8. ให้ผู้โดยสารและลูกเรือทุกคนกรอกข้อมูล
ลงใน Passenger Locator Card ซึ่งเป็นแบบฟอร์มที่ In-
formal Transportation Working Group ของ WHO
ผลิตขึ้นมาเพื่อช่วยในการติดตามผู้สัมผัสโรค ในกรณี
ที่มีการแพร่กระจายของโรคในเครื่องบิน ข้อมูลที่ต้องการ
คือ ชื่อ ที่อยู่ตามภูมิลำเนา หมายเลขโทรศัพท์ จดหมาย
อิเล็กทรอนิกส์ และสถานที่ที่สามารถติดต่อได้ในปัจจุบัน
รวมทั้งผู้ร่วมเดินทางตลอดจนชื่อ ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์
และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ของบุคคลที่รู้จักกับผู้เดินทาง
ซึ่งสามารถจะติดต่อกับผู้เดินทางได้ใน 31 วันข้างหน้า⁽¹⁵⁾
ผู้สัมผัสใกล้ชิด ได้แก่

8.1 ผู้โดยสารที่นั่งอยู่ในแถวเดียวกับ
ผู้ป่วยรวม 3 แถวหน้าและ 3 แถวหลัง

8.2 ลูกเรือทุกคน

8.3 ผู้โดยสารอื่น ๆ ที่ให้การรักษาหรือ
พยาบาลผู้ป่วยหรือช่วยเหลือผู้ป่วย

8.4 ผู้โดยสารอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในบ้าน
เดียวกับผู้ป่วย

8.5 หากผู้ป่วยเป็นลูกเรือเอง ถือว่าผู้โดยสาร
ทุกคนบนเครื่องบินเป็นผู้สัมผัสโรค

9. ให้ลูกเรือและผู้โดยสารกรอกแบบสอบถาม
(ต.8)

10. ให้ลูกเรือกรอกใบสำแดงสุขภาพ, รายชื่อ
ผู้ป่วยและผู้โดยสาร, แผนผังที่นั่งผู้ป่วยและผู้โดยสาร
อื่นๆ

**เมื่อเครื่องบินลงจอดในจุดที่กำหนด ซึ่งการ
ท่าอากาศยานจะกำหนดโดยการประสานงานกับท้องถิ่น
การบินให้ดำเนินการดังนี้ (แผนภูมิที่ 2)**

1. ลูกเรือส่งใบสำแดงสุขภาพแก่เจ้าพนักงาน
สาธารณสุขประจำด้านฯ
2. ส่งมอบรายชื่อผู้ป่วยและผู้โดยสารทั้งลำ
(รวมลูกเรือ) และแผนผังที่นั่งผู้ป่วยและผู้โดยสารอื่นๆ
3. เจ้าพนักงานสาธารณสุขประจำด้านฯ
พร้อมทีมแพทย์จะเข้าไปในเครื่องบินเพื่อตรวจวินิจฉัย
ผู้ป่วย

4. หากพบว่าผู้ป่วยมีอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่
ให้นำผู้ป่วยออกจากเครื่องบินโดยใช้เส้นทางเฉพาะ
ซึ่งเป็นคนละเส้นทางกับผู้โดยสารอื่น ๆ ส่งไปยัง
โรงพยาบาลที่กำหนดต่อไปและอธิบายชี้แจง พร้อมกับ
ให้สุศึกษาและแจกใบเตือนสุขภาพ (Health Beware
Card) แก่ลูกเรือและผู้โดยสารอื่นๆ

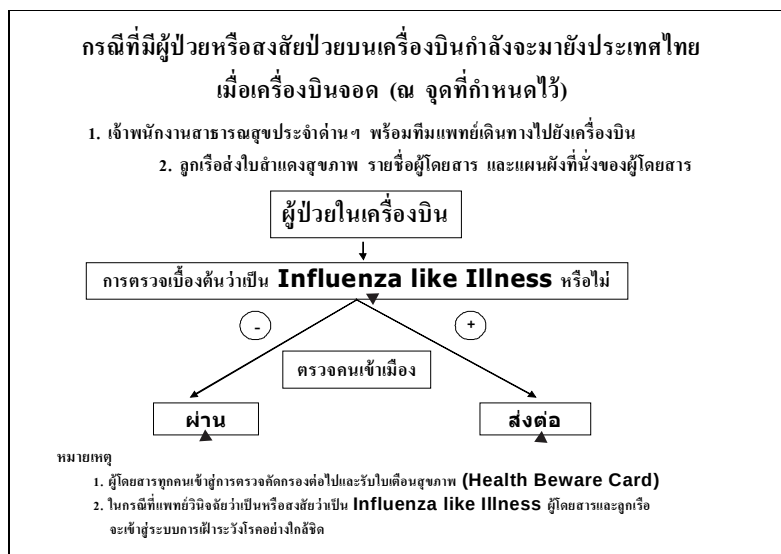
4.1 ลูกเรือและผู้โดยสารอื่นๆ เข้าสู่การ
ตรวจคัดกรองตามระบบปกติ

4.2 ให้ฝ่ายปฏิบัติการภาคพื้นกำจัดเชื้อ
บนเครื่องบินด้วย

4.3 ประสานกับสายการบินเพื่อดำเนินการ
ทางพิธีการตรวจคนเข้าเมืองและศุลกากรต่อไป

5. หากแพทย์ตรวจพบว่าผู้ป่วยเป็นโรคอื่น
หรือไม่มีอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่ก็ให้เข้าสู่การตรวจคัด

กรองตามระบบปกติ ตามแผนภูมิที่ 1 ต่อไป ครบถ้วนของเอกสาร ได้แก่ ใบสำแดงสุขภาพ รายชื่อผู้
 6. เจ้าพนักงานสาธารณสุขประจำด่านฯ โดยสารพร้อมกับแผนผังที่นั่ง แบบสอบถาม (ต.8)
 รับเอกสารจากผู้โดยสารและลูกเรือและตรวจความ และ Passenger Locator Card
 แผนภูมิที่ 2 การดำเนินการต่อผู้ป่วยหรือสงสัยป่วยด้วยโรคไข้หวัดใหญ่-ระบาดใหญ่-บนเครื่องบินที่กำลังจะมายังประเทศไทย

ในกรณีที่ประเทศไทยเป็นเขตติดโรคและมีผู้เดินทางซึ่งตั้งต้นจากประเทศไทยป่วยหรือสงสัยป่วยด้วยโรคไข้หวัดใหญ่บนเครื่องบิน และกัปตันต้องการที่จะบินกลับมายังประเทศไทย ก็ให้ดำเนินการตามแผนภูมิข้างต้นนี้

การตรวจคัดกรองผู้เดินทางขาออก ในกรณีที่ประเทศไทยเป็นเขตติดโรคไข้หวัดใหญ่ระบาดใหญ่ให้ดำเนินการ ดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการ

1.1 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามรายชื่อบุคคลที่รับผิดชอบ เพื่อเตรียมดำเนินการและกำหนด สถานที่คัดกรอง สถานที่ตรวจทางการแพทย์ สถานที่นั่งรอเพื่อส่งต่อ จุดจอดรถพยาบาล ตลอดจนการอำนวยความสะดวกอื่นๆ ควรดำเนินการตรวจคัดกรองก่อนพิธีการทางตรวจคนเข้าเมือง

1.2 ประสานกับการท่าอากาศยาน สายการบิน ฯลฯ เพื่อประชาสัมพันธ์อาการของโรค

ไข้หวัดใหญ่ระบาดใหญ่ ให้แก่ผู้โดยสารและลูกเรือตลอดจน แนวทางปฏิบัติเพื่อลดความเสี่ยงต่อการติดโรคระหว่างอยู่ในท่าอากาศยานและในเครื่องบินและอาจมีป้ายห้ามผู้โดยสารหรือลูกเรือที่สงสัยป่วยด้วยโรคไข้หวัดใหญ่ระบาดใหญ่ขึ้นเครื่องบิน

1.3 ประสานงานกับหน่วยการแพทย์เพื่อจัดแพทย์ พยาบาล และผู้ที่เกี่ยวข้องผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนมาปฏิบัติงานที่ท่าอากาศยานตลอดจนจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และรถพยาบาลเพื่อการส่งต่อผู้ป่วยไปยังโรงพยาบาลที่กำหนดไว้

1.4 ประสานงานกับหน่วยงานเฝ้าระวังและสอบสวนโรค เพื่อการติดตามผู้ป่วยและผู้สัมผัสโรค

1.5 ประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อขออัตรากำลังมาผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกับเจ้าหน้าที่ดำเนินการคัดกรองผู้เดินทาง

2. ขั้นตอนดำเนินการ

เมื่อผู้โดยสารหรือลูกเรือเดินทางมาถึงจุดตรวจ

คัดกรองให้ดำเนินการ ดังนี้ (แผนภูมิที่ 3)

2.1 เจ้าพนักงานสาธารณสุขประจำด่านฯ ตรวจวัดอุณหภูมิร่างกายของผู้โดยสารและลูกเรือที่จะเดินทางออกนอกประเทศ โดยเดินผ่านเครื่องเทอร์โมสแกน

2.2 หากตรวจพบว่ามีอุณหภูมิเท่ากับหรือมากกว่า 38°C แยกผู้โดยสารมาให้หน่วยการแพทย์วัดอุณหภูมิซ้ำอีกครั้งเพื่อยืนยันว่ามีไข้จริง สำหรับผู้โดยสารที่อุณหภูมิร่างกายไม่เกินที่กำหนดให้เดินทางต่อไปได้

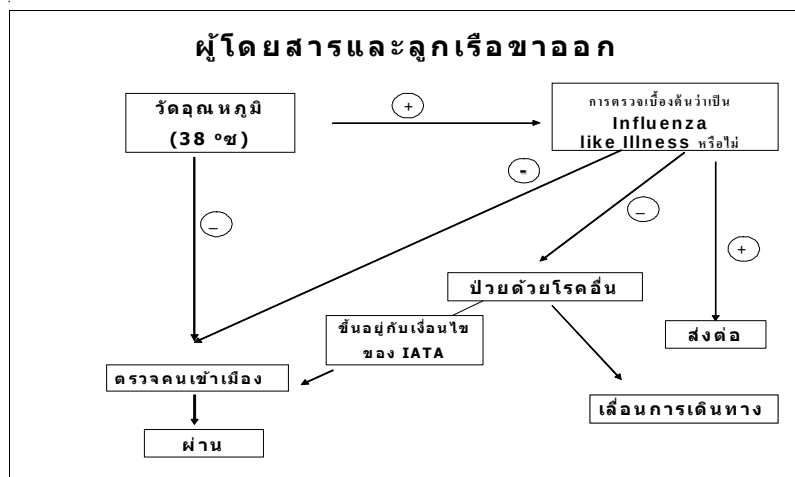
2.3 ในกรณีวัดอุณหภูมิซ้ำแล้วพบว่า

มีไข้จริง แพทย์จะซักประวัติและตรวจร่างกายต่อไป

2.3.1 หากพบว่ามีอาการป่วยคล้ายไข้หวัดใหญ่ ไม่อนุญาตให้เดินทางและให้นำส่งโรงพยาบาลที่กำหนด เพื่อตรวจยืนยันและรักษาต่อไป

2.3.2 หากพบว่าป่วยเป็นโรคอื่นหรืออาการป่วยไม่คล้ายไข้หวัดใหญ่ ให้แนะนำเลื่อนการเดินทาง หากจำเป็นต้องเดินทางสายการบินจะพิจารณาตามแนวทางของสมาคม การขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศว่าจะอนุญาตให้เดินทางต่อไปหรือไม่

แผนภูมิที่ 3 การตรวจคัดกรองผู้โดยสารและลูกเรือขาออก

นอกจากนั้นจะต้องประสานกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการ ดังนี้

1. หากพนักงานออกบัตรที่นั่งผู้โดยสารและหรือเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองสังเกตเห็นผู้โดยสารคนใดมีอาการผิดปกติในระหว่างรอรับบริการ ก็สามารถประสานกับเจ้าพนักงานสาธารณสุขประจำด่านฯ เพื่อตรวจทางการแพทย์ต่อไป

2. ผู้ปฏิบัติงานในท่าอากาศยานทุกคนจะต้องผ่านการตรวจคัดกรองอุณหภูมิร่างกายก่อนเข้าปฏิบัติงานในแต่ละวัน

3. พนักงานของทุกบริษัทในท่าอากาศยานจะต้องหยุดงานหากป่วยไข้

4. จัดทำแผนรองรับสถานการณ์ที่มีพนักงานของตนมาทำงานน้อยลง เนื่องจากป่วย

5. ทุกหน่วยงานจะต้องสำรองวัสดุอุปกรณ์ป้องกันตนเอง (Personal Protective Equipment) โดยเฉพาะอย่างยิ่งถุงมือยางและหน้ากากอนามัยให้เพียงพอและใช้ได้ถูกต้อง นอกจากนี้จะต้องจัดเตรียมหน้ากากอนามัยไว้จำนวนหนึ่ง เพื่อแจกจ่ายแก่ผู้โดยสารที่มีอาการไอ

สรุป

องค์การอนามัยโลกได้แนะนำให้ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยจัดทำแผนเตรียมความพร้อมรองรับโรคไข้หวัดใหญ่ระบาดใหญ่ แต่ยังไม่มีแผนป้องกันการแพร่กระจายของโรคนี้โดยการเดินทางหรือการขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ ทั้งๆ ที่การเดินทางโดยเครื่องบินในปัจจุบันเพิ่มสูงมาก ทำให้โรคมียุทธศาสตร์ระบาดไปทั่วโลกได้ในเวลาอันรวดเร็ว ด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ ณ ท่าอากาศยาน ระหว่างประเทศ ได้จัดเตรียมมาตรการป้องกันโรคติดต่อที่อาจก่อให้เกิดภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข กรณีโรค ไข้หวัดใหญ่ระบาดใหญ่ ไม่ให้แพร่เข้ามาในราชอาณาจักร หากเกิดการระบาดของโรคในต่างประเทศโดยการตรวจคัดกรองผู้เดินทางขาเข้า ตลอดจนการป้องกันไม่ให้โรคกระจายไปยังต่างประเทศ หากประเทศไทยเป็นเขตติดโรคนี้ โดยการตรวจคัดกรองผู้เดินทางขาออก มาตรการป้องกันนี้เน้นหนักในด้านการแพทย์และสาธารณสุข แต่การเตรียมความพร้อมในหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ท่าอากาศยาน สายการบิน หอบังคับการบิน ด้านตรวจคนเข้าเมือง ด้านศุลกากร ด้านกักสัตว์ บริษัทท่องเที่ยว ตลอดจนร้านค้าในท่าอากาศยาน ก็ต้องดำเนินการด้วยซึ่งจะประสบผลสำเร็จได้ก็ด้วยการทำงานในรูปของเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดระบบสื่อสารที่รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ เข้าถึงบุคคลและฝ่ายที่รับผิดชอบ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ผู้เดินทางและประชาชนทั่วไป มาตรการเหล่านี้จะต้องนำไปฝึกปฏิบัติและบูรณาการเข้ากับแผนเตรียมความพร้อมของประเทศด้วย

มาตรการนี้คล้ายกับมาตรการป้องกันโรค SARS จากการเดินทางโดยเครื่องบิน⁽¹⁶⁾ การตรวจคัดกรอง อุณหภูมิร่างกาย ด้วยเครื่องเทอร์โมสแกนก็เพื่อความสะดวกรวดเร็ว และกีดขวางการเดินทางของผู้โดยสารน้อยมาก แต่ต้องตั้งค่าพิสัยให้กว้างไว้ และในกรณีสงสัยให้ตรวจวัดอุณหภูมิซ้ำด้วยเทอร์โมมิเตอร์อื่นๆ เช่นเทอร์โมมิเตอร์วัดอุณหภูมิ ทางหู ทางปาก ทางรักแร้ เป็นต้น นอกจากนั้นต้องตั้งค่า (Calibrate)

ของเครื่องอย่างสม่ำเสมอและผู้ปฏิบัติงานต้องมีความรู้และได้รับการฝึกฝนการใช้ด้วย

องค์การอนามัยโลกได้แนะนำให้ประเทศสมาชิกตรวจคัดกรองผู้เดินทางขาออกภายใน 48 ชั่วโมง หากเกิดการระบาดของโรคนี้ในประเทศนั้น ส่วนการตรวจคัดกรองผู้เดินทางขาเข้าในประเทศปลายทางอาจจะมีประโยชน์ในบางกรณี เช่น สภาพประเทศเป็นเกาะ หรือการตรวจคัดกรองผู้เดินทางขาออกของประเทศต้นทางยังทำได้ไม่เพียงพอ เป็นต้น⁽⁹⁾ สำหรับประเทศไทยเราจะตรวจคัดกรองผู้เดินทางที่มาจากประเทศที่มีการระบาดของโรคนี้ทุกกรณี เพื่อเป็นการป้องกันไว้ก่อน แบบสอบถามด้านสุขภาพยังคงมีปัญหาในการใช้อยู่ เนื่องจากข้อมูลบางส่วนเป็นข้อมูลส่วนตัว ซึ่งผู้เดินทางไม่ต้องการเผยแพร่ จึงจำเป็นต้องทำให้เป็นมาตรฐานทั่วโลก องค์การอนามัยโลกแนะนำให้กรอกแบบสอบถามสำหรับผู้เดินทางขาออกด้วยว่ามีประวัติสัมผัสกับผู้ป่วยหรือพื้นที่ที่เกิดโรคหรือเปล่า แต่บางคนก็ไม่ได้ให้ประวัติที่แท้จริง ดังนั้นจึงต้องพิจารณาประโยชน์ของแบบสอบถามนี้อีก อย่างไรก็ตามจะต้องให้สุศึกษาและข้อมูลแก่ผู้เดินทางทุกคนและจะต้องมีการทบทวนการใช้แบบสอบถามนี้อีกครั้ง ในกรณีที่มิใช่ผู้ป่วยด้วยโรคนี้บนเครื่องบิน จะต้องแยกผู้ป่วยออกจากผู้โดยสารอื่นๆ ให้มากที่สุดไม่น้อยกว่า 3 ฟุตซึ่งผู้โดยสารที่นั่งในแถวเดียวกับผู้ป่วยรวม 3 แถวหน้าและ 3 แถวหลังถือเป็นผู้สัมผัสใกล้ชิดที่เสี่ยงต่อการติดโรคมามาก แต่ในกรณีของ SARS ผู้โดยสารที่นั่งอยู่ในแถวเดียวกับผู้ป่วยและ 3 แถวหน้าของผู้ป่วยนับเป็นผู้ที่เสี่ยงต่อการติดโรคมามากที่สุด แต่ก็พบการติดโรคในผู้โดยสารที่นั่งในแถวอื่น ๆ⁽¹⁷⁾ ดังนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับการติดตามและเฝ้าระวังโรคในผู้โดยสารและลูกเรือทุกคน

มาตรการป้องกันนี้จะต้องปรับให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ เนื่องจากอาจมีข้อมูลความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ ๆ อันจะทำให้มาตรการป้องกันก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ซึ่งจะช่วยเหลือการแพร่กระจายของโรคและทำให้มีเวลาเตรียมการสำหรับใช้มาตรการอื่นๆ เช่น การผลิตและใช้วัคซีน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

1. Avian influenza: assessing the pandemic threat. Geneva : World Health Organization; 2005.
2. WHO global influenza preparedness plan. The role of WHO and recommendations for national measures before and during influenza pandemics. Geneva : World Health Organization ; 2005.
3. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. แผนเตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาระบาดใหญ่ของไข้หวัดใหญ่ พ.ศ.2549: ภายใต้แผนยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาระบาดใหญ่ของไข้หวัดใหญ่ พ.ศ.2548-2550). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย, 2549.
4. Convention on International Civil Aviation (Chicago Convention). from: [http:// www.luftrecht-online.de/regelwerke/pdf/ICAO-E.pdf](http://www.luftrecht-online.de/regelwerke/pdf/ICAO-E.pdf) (cited on 21/12/2007)
5. Doc 9848 : Assembly resolutions in force (as of 8 October 2004). International Civil Aviation Organization. from: [http:// www.icao.int/icao/en/download.htm # Docs](http://www.icao.int/icao/en/download.htm#Docs). (cited on 20/12/2007)
6. International Health Regulations (2005). Geneva: World Health Organization; 2006.
7. Anthony Evans, Silvio Finkelstein, Jarnail Singh, Claude Thibeault. Pandemic Influenza; A Note on International Planning to Reduce the Risk from Air Transport. Aviat Space Environ Med, 2006; 77(9): 974 -976.
8. Guidelines for States Concerning the Management of Communicable Disease Posing a Serious Public Health Risk. from:http://www.icao.int/icao/en/med/AvInfluenza_guidelines.pdf (cited on 20/12/2007)
9. Airport Preparedness Guideline for Outbreak of Communicable Disease. from:[http://www.airports.org/aci/aci/file/AIRPORT + PREPAREDNESS + V7+WEBSITE.pdf](http://www.airports.org/aci/aci/file/AIRPORT+PREPAREDNESS+V7+WEBSITE.pdf) (cited on 20/12/2007)
10. กรมการขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม. เอกสารรายงานในการประชุมคณะอนุกรรมการอำนวยความสะดวกในการขนส่งทางอากาศ ครั้งที่ 1/2549 เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2549
11. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. เอกสารประกอบการประชุมปรึกษา เพื่อขอความร่วมมือและสนับสนุนแผนการเตรียมความพร้อมด้านฯ เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550
12. ร.ต.ท. เสถียร วิชัยลักษณ์ และ พ.ต.อ. สืบวงศ์ วิชัยลักษณ์ พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2523. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์นิติเวช; 2532
13. Interim Guideline for Airline Flight Crews and Persons Meeting Passengers Arriving from Areas with Avian Influenza (Updated). from: [http:// www.cdc.gov/travel/contentAvianFluArrivingFromAreas.aspx](http://www.cdc.gov/travel/contentAvianFluArrivingFromAreas.aspx) (cited on 25/12/2007)
14. IATA. Suspected Communicable Disease. from :http://www.iata.org/NR/rdonlyres/DD29D97F-OE8C-4CBD-B575-IF5067174941/O/guidelines_cabin_crew_11206.pdf (cited on 21/12/2007)
15. WHO. Public Health Locator Card. from:[http:// www.who.int/csr/ihr/locator_card/en/index.html](http://www.who.int/csr/ihr/locator_card/en/index.html) (cited on 15/01/2008)
16. ICAO. Recommended anti_SARS protective measures. from:<http://www.icao.int/icao/en/med/AvMedSARS.htm> (cited on 22/12/2007)
17. Sonja J. Olsen, Hsiao-Ling Chang, Terence, et.al. Transmission of the Severe Acute Respiratory Syndrome on Aircraft. N Engl J.Med. 349; 25: 2416 - 2422.